

Värsket eesti lastekirjandust ühe mütsi alla ei suru

Lastele mõeldud algupärasest ilukirjandusest ilmus eelmisel aastal 136 nimetust.

JAANIKA PALM

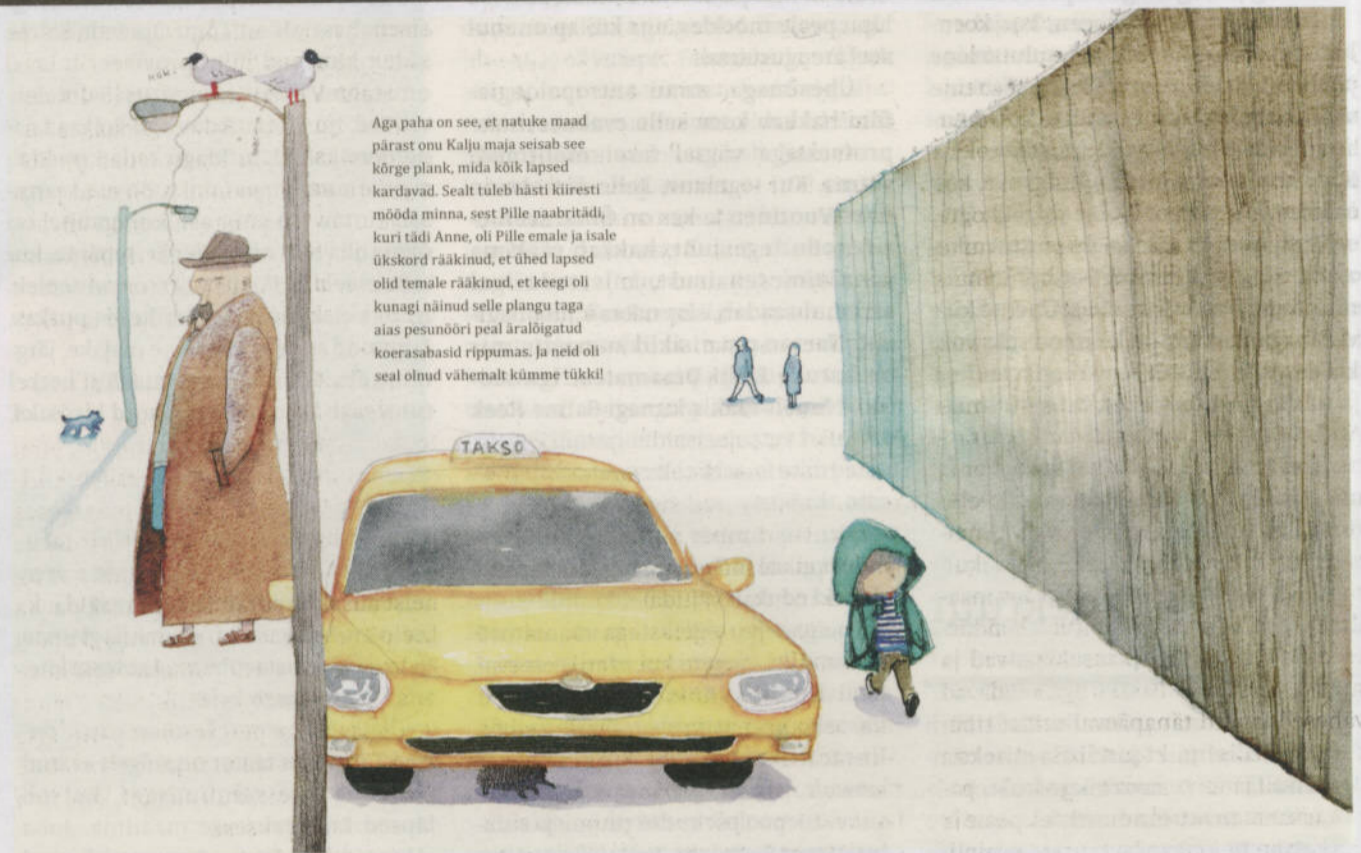
Eesti Lastekirjanduse Keskuse esmaste andmete kohaselt ilmus 2014. aastal lastele mõeldud algupärasest ilukirjandust 136 nimetust, millest esmatrükkude oli 104. Võrreldes eelmiste aastatega on nimetuste arv pidevalt ja jätkuvalt püsitasu kasvanud (2012. aastal ilmus esmatrükkude 75 ja 2013. aastal 94). Muutused pole aga ainult numbrilised, toimunud on märgatavad teisenemised ka sisulises plaanis. Tundub, et meie lastekirjandus muutub üha harulisemaks, eklektilisemaks, individualistlikumaks, kohati isegi pidetumaks. Iga teos moodustab omaette terviku, ühisosa teistega on minimaalne. Ilmus palju eriilmelisi raamatuid, nende temaatiline, vormiline ja žanriline mitmekesisus on kaasakiskuv ja köitev.

Meil ei ole ka ühte ja ainsat juhtivat lastekirjanikku, vaid palju erinevas vanuses, ainuomase stiili ja originaalsete mõtetega autoreid. Mida rohkem kirjutajaid, seda kirjum üldpilt. Laste- raamatuid avaldas 2014. aastal üle 70 autori, nende seas erakordselt suur arv katsetajaid – koguni 25 inimest. Tõenäoliselt jääb see paljudele neist küll ainsaks, end proovilepanevaks või oma isikut reklaamivaks teoseks, kuid loodetavasti on debütantide seas ka neid, kelle pikk ja viljakas lastekirjanduslik karjäär just siit alguse saab.

2014. aasta kõige produktiivsem kirjanik oli nagu tunamullugi Ilmar Tomusk nelja esmatrükkiga, millele lisandus veel mitu varasemate menükite kordustrükki. Kolm värsket raamatut avaldasid Leelo Tungal, Aino Pervik, Heljo Mänd ja Hilli Rand, kaks uudisteost aga juba terve rida autoreid – Kristiina Kass, Indrek Koff, Kairi Look, Kätlin Vainola jt.

Arvude järgi tundub, et mullu oli hea lasteluuleaasta. Kuna aga suurem hulk kogusid on ilmunud amatööride ja debütantide sulest, siis pole see kahjuks kaasa toonud märgatavat kvalitatiivset tõusu. Värvikaim ja värskem luulekogu ilmus **Contralt**. „Kõik on kõige targemad“ on Tallinna Keskraamatukogu kinkeraamat pealinnas esimesse klassi astujaile. Kogu on kooliteemaline, sümpaatselt eluterve suhtumisega käsitletakse kõike kooliellu puutuvat. Uniste hommikute, õpetajaimetluse ja lõunasöögiks pakutava hakklihastme kõrval vaetakse ka koolielu valupunkte – edukultust, tahtmist olla teistest parem jne. Seda kõike tehakse contralikult vaimukalt, rütmikalt ja lustiga. Tekstiga mängib vahvalt kaasa Ulla Saare kunstnikutöö. Loodetavasti saab teos peagi kättesaadavaks ka mujal Eestis.

Värsslugude vallas väärrib kindlasti esiletõstmist kogenud **Leelo Tungla**

Suhteliselt klassikalise lastekirjanduse rada kulgevate teoste kõrval on ka neid, mis püüavad piire nihutada ja tekitavad küsimusi, näiteks Indrek Kofi „Kuju“. Raamatu on illustreerinud Marja-Liisa Plats.

„Vanaema on meil nõid“, mis kujutab südamliselt, lustakalt ja värvikalt lapse- lapse ja vanaema elutarkuse pörkumise hetki. Paeluv on ka rohkem prosaistina tuntud **Aino Perviku** värsslugude kogumik „Härä Tee ja proua Kohv“, mis keskendub kahele tegelasele, kes käituvad vahel jookidena, vahel aga inimestena. Sõnamänguline lõbusus ja pidev piirilolek loob pinget, mis köidab nii lapse kui täiskasvanu raamatu külge. Omaette väärtuseks on mäng vormiga. Eesti lasteluules kohtab harva vabavärssi, luuletusesisest rütmimuutust, värsisäärdeid jms, Aino Pervik aga on värsitehnika pakutavad võimalused julgelt ja edukalt loomingusse rakendanud. Vormikatsetusi on ka **Anzori Barkalaja** debüüt- kogus „Heatahtlik elevant, sassis kass ja teised“, kuid luuleks ainult kestast ei piisa.

Evelin Banhardi ja **Tuuli Seinbergi** kahasse kirjutatud debüütikogu „Päkapikk on detektiiv“ on pühendatud jõuludele. Kohati suudetakse sellele rohkelt kasutatud teemale küll värskest ja uud- selt läheneda, kuid ühtse kogu ja ter- vikuna see ei kannu. Ehk oleks võinud avaldamisega oodata, luuletusi hooli- kamalt valida või temaatikat laiendada? Kokku ilmus debütantidelt lausa kuus luuleraamatut, kuid meelde jäävaid luu- letusi neist peaaegu ei leia.

Proosaraamatuid ilmus mullu 107,

neist 89 esmatrükkid. Mudilastele adre- seeritud uudisteoste oli 43, lasteraama- tuid 42 ning noorteraamatuid 4. Võrrel- des varasemate aastatega on mudilaskir- janduse tõus jätkunud, noortekirjandust ilmub aga järjest vähem.

Kui 2010. aastate alguses moodus- tasid väikelasteraamatud lasteproosa esmatrükkidest umbes kolmandiku, siis mullu ilmus mudilaskirjandust märgatavalt rohkem. Enamik sellest on kõrgel tasemel, huvitav ja värsket. Enne- kõike rõõmustab aga ses vallas pakutav mitmekülgus. On uperpallitavat fantaa- siat (**Markus Saksatamme** „Postiljon ja kanad“) ning lusti ja nalja (**Kristiina Kassi** „Elle ja Kalle koduvideo“); julgus- tavat eluõpetust (**Aino Perviku** „Sini- vant läheb lasteaeda“, **Krista Kumbergi** „Autopõnn Anto vanaemal külas“, **Hilli Ranna** „Lumivalge ja süsimust“), vanale vormile uue sisu andmist (**Epp Petrone** „Arva ära?“), arhailise maailmapildi värskendamist (**Juhani Püttsepa** „Liulood“), filosoofilist maailmamõttestamist (**Kät- lin Vainola** „Kus on armastus?“), poliit- tiliste sündmuste tõlgendamist (**Aino Perviku** „Roosaliisa prillid“), enesotsin- guile õhutamist (**Kristi Kangilaski** „Tuvi ei taha saia“, **Aidi Valliku** „Lumehelbe töö“, **Kadri Hinrikuse** „Konnade mäss“) jne. Enamikus nendest raamatutest moodustab illustratsioon ja kujundus tekstiga köitva terviku.

Ometi on tugevate, suhteliselt klas- sikalist lastekirjanduse rada kulgevate teoste kõrval ka neid, mis püüavad piire nihutada ja tekitavad küsimusi. Näiteks **Indrek Kofi** „Kuju“ on realistlik raamat, mis pajatab viieaastasest Madisest. Kord ei ole ühelgi pereliikmel võimalik poi- sile lasteaeda järele minna ning ta tuleb ise Pelgulinna asuvast lasteaiaast koju. Teekond osutub aga pikemaks – vaja on ju naabronudega juttu ajada, vaadata, et kõik kodukandis ikka korras oleks, jalgade puhkamiseks kiikuda, külas pirukaid söömas käia jne. Praeguses üha (pseudo)turvalisemaks muutuv ühiskonnas võib süžee algpunkt täis- kasvanud lugejale ehmatavalt mõjuda, lapslugejad aga käsitlevad seda ilmselt poisi suureks saamise või seiklusloona.

Mõned aastad tagasi valitsenud mälestusraamatute ja fantaasialugude kogumike buum on selleks korras läbi saanud. Mälestusraamatuid ilmus vaid üks – **Hille Karmi** „Kui vanaema väike oli“, seegi õigupoolest rohkem vanaema- dele kui lastele suunatud. Jutukogud on küll endiselt fantaasiarikkad, kuid tuna- mullustest märgatavalt eriilmelisemad nii sisult, kontseptsioonilt kui ka teos- tuselt.

Piret Raua jutukogu „Mina, emme ja meie igasugused sõbrad“ toob lugeja ette rohkelt värvikaid tegelasi, olgu siis inimesi, loomi või esemeid. Kohtume